

S. Irenæus lib. v. sic ait : « Cum Antichristus sederit in templo Hierosolymis, tunc veniet Dominus. » Idem habet S. Hippolytus martyr in oratione de Mundi consummatione; Sanctus Cyrillus Catechesi 15. S. Hilarius can. 25. Matthæi; Sanctus Martinus apud Sulpitium lib. II. dialogorum; Sanctus Ambrosius in cap. XXI Lucæ. Porro sanctus Johannes Chrysostomus, et qui eum sequuntur, Theodoretus, et Theophylactus, dicunt quidem Antichristum sessurum in Ecclesiis Christianorum, quas occupabit, et prophanabit; sed addunt etiam eum sessurum in templo Hierosolymitano. Sic enim Chrysostomus loquitur in comment. ad II Tessal. II : « Jubebit seipsum pro Deo coli, et in templo collocari, non Hierosolymitano solum, sed etiam in Ecclesiis. » Sanctus Hieronymus in epist. ad Algasiam quest. 11. Et S. Augustinus lib. xx. de Civit. Dei cap. 19. paulo aliter exponunt, sed non negant, Antichristum sessurum in templo Hierosolymorum. Unus est Œcumenius, qui hunc locum exponens negat, Antichristum sessurum in Hierusalem; sed videtur locus depravatus, omissione particule, tantum. Hic enim auctor perpetuo sequi solet Chrysostomum; sed neque tanti faciendus est, cum sit auctor recens, ut S. Joanni Chrysostomo, et aliis citatis antependendus sit.

Adde postremo, quod cum Antichristus sit a Judeis pro Messia recipiendus, ut Patres communiter docent, sine dubio regiam suam in Hierosolymis constituet. Ex quo sequitur, Romanum Pontificem nullo colore Antichristum posse dici, qui nunquam in Hierosolymis sedit, neque a Judeis pro Messia habitus est.

(a) Neque vero Deum se esse Papa demonstrat, quia peccata condonat, animas redimit, articulos fidei definit, judicat omnes, ipse a nemine judicandus: nam peccata condonat, non auctoritate propria, sed ministerio Sacramentorum. Animas non proprie redimit, sed peccata elemosynis redimere docet, juxta illud Danielis IV. *Peccata tua elemosynis redime*. Articulos fidei non proprie condit, sed qui sint articuli fidei, juxta scripturas, Apostolicasque traditiones declarat. Judicat omnes homines, ipse a nullo homine judicandus, sed judicandus tamen a Deo, et ante tribunal Christi rationem de

factis propriis cum cæteris hominibus redditurus; proinde neque Deus est, neque Deum se facit, qui servum servorum Dei se nominat. Omitto quod pag. 58. rex multum laborat, ut probet, quod nos non negamus, Apostolum loqui de Antichristo venturo post multa tempora.

Quarto pag. 59. tractans illa verba ejusdem capituli : *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui*, scribit rex, per hæc verba significari, Verbi Dei prædicatione potentiam Antichristi paulatim minui : quæ est antiqua Lutheri interpretatio a Catholicis millies refutata. Sed mirum est, quam varie ludant adversarii in Verbo Domini : nunc enim dicunt Verbo Domini Antichristum interficiendum; nunc vero contra, verbum Domini ab Antichristo interficiendum dicunt : nam Robertus Abbat, et rex ipse pag. 81. aperte scribit, duos Prophetas ab Antichristo interficiendos, ut scribitur Apocalyp. XI esse duo testamenta, id est, verbum Dei scriptum in libris testamenti veteris, et testamenti novi. Deinde valde hebetem gladium verbi Dei esse oportet, vel certe valde debilem spiritum oris Christi, si Antichristum supra mille annos regnantem, ex opinione adversariorum, adhuc Dominus Jesus isto suo gladio, vel Spiritu conficere non potuit.

At, inquit, Dominus Jesus per prædicantes suos, potentiam Antichristi debilitavit, sed Scriptura non dicit debilitabit, sed interficiet. Satis igitur est audire Sanctos, ac veteres Patres, (b) qui per Spiritum oris Christi, non intelligunt prædicationem verbi Dei, quæ ad salutem, non ad perditionem adhiberi solet; sed potestatem atque imperium Christi, qui vel solo nutu Antichristum interficiet. S. Hieronymus in epist. ad Algasiam quest. 11 : « Quem Dominus Jesus, inquit, interficiet spiritu oris sui, divina videlicet potestate, et suæ Majestatis imperio, cujus jussisse fecisse est. » S. Joannes Chrysostomus hom. 4. in II ad Thess. « Quemadmodum ignis irruens passim minuta animalcula etiam antequam plane adveniat, procul adhuc situs terrefacit, et consumit : ita et Christus, sufficiet solum jubere, atque adesse illum, atque ista omnia peribunt. » Hæc ille.

Quinto eadem pag. tractans illa verba ejusdem capituli : *Cujus est adventus se-*

cundum operationem Satanae in omni virtute (a) et signis, et prodigiis mendacibus; conatur ostendere, Ecclesiam nostram esse Antichristianam, quia factet innumerabilia miracula, quæ tamen sint contraria suæ ipsius doctrinae, et ponit exemplum miraculi, cujus meminit Bellarminus lib. III. de Eucharistia cap. 8. quod oblitum jumentum pabuli Sacramentum curvatis genibus adoravit : « Et tamen, inquit rex, certe erubescet dicere Bellarminus, institutum esse Sanctissimum Sacramentum, quod adoret oves, et boves, et pecora campi. »

At miracula, quæ fiunt in Ecclesia Catholica, non esse prodigia mendacia, pro merito habemus, ex eo quod ejusdem sunt generis cum iis, quæ faciebant Prophetae, et Apostoli, et ipse Christus Dominus. Neque miracula Ecclesie adversantur illo modo nostræ doctrinae, sed eam mirifice confirmant : quamvis enim non sit institutum sanctissimum Sacramentum, ut ab animantibus rationis expertibus adoretur : tamen cum id sit, Deo cui nihil impossibile est, præter naturæ ordinem, membra animantium illorum movente, ut Sacramentum adorare videantur, sine dubio præsentiam Domini in Sacramento adesse, adoratio illa demonstrat.

Ejusmodi miraculum factum precibus S. Antonii, etiam si a rege nunc rideatur, effecit tamen coram ingenti multitudine, ut fides Catholica de Sacramentaria hæresi triumpharet. Idem enim Deus fecit, (b) ut jumentum famelicum, pabulo sibi ostenso neglecto ad reverentiam sanctissimo Sacramento exhibendam accurreret; qui fecit, ut vacca facta et indomitæ, dimissis vitulis, sine ullo rectore arcam Domini ferrent, nec declinarent ad dexteram, neque ad sinistram I Reg. VI. Et qui fecit, ut jumentum rationis expertis aliquando loqueretur, et Prophetæ insipientiam redargueret. Num. XXII. Et qui cæto mandavit, ut Jonam tribus diebus in ventre suo gereret, ac paulo post incolumem ad litus evomeret, Jon. II. Et qui corvis præcepit, ut ad Eliam panes, et carnes bis in die deferret. III Reg. XVII. Et qui Leobus famelicis jussit, ut Daniele inter ipsos cubantem, non attingerent. Dan. VI. Nec tamen arca Domini ad hoc instituta erat, ut a vaccis indomitæ deferretur; nec Prophetæ instituti, ut a jumento admonerentur; vel a

corvis pascerentur; vel in ventre ceti, tamquam in carcere detinerentur; vel a famelicis leonibus intacti custodirentur.

CAPUT X.

De sede et duratione Antichristi.

Sexto pag. 60. transit ad Apocalypsim, ac dicit ex cap. XIII. et XVII. Apocalyp. manifeste colligi, sedem Antichristi fore Romam, nam cap. XIII. describitur Antichristus sub figura prodigiosa bestia, quæ habebat capita septem, et cornua decem. Deinde cap. XVII. explicatur, ubi meretrix magna appellatur, quæ sedet super aquas multas, et prodigiosa bestia insidet, quæque civitas magna, et Babylon nominatur, per Babylonem autem Romam intelligi, ipsi, inquit, Pontificii passim admittant.

Sed quamvis rex hic multum labore, tamen res facillima est. Nam non est idem bestia, quæ describitur cap. XI. Apocalyp. et meretrix magna, quæ describitur cap. XVII., neque usquam Scriptura bestiam cum meretrice confundit. Igitur bestia, Antichristus est (c) ejusque sedes Hierusalem erit, non Roma. Disertis enim verbis cap. XI Joannes dicit, urbem illam esse, in qua Dominus eorum crucifixus est, quæ urbs spiritualiter dicitur Ægyptus, et Sodoma, proprie autem Hierosolyma est; et in hoc conveniunt omnes Patres, ut supra notavi : et præter illos adest Lactantius lib. VII. cap. 45. et 17, ubi dicit, regnum Antichristi præcipuum futurum esse in Syria, ubi Judæa est. Item S. Hieronymus, et Theodoretus in comment. ad cap. XI. Danielis, dicunt Antichristum in regione Hierosolymorum tentoria fixurum, et tandem in monte Oliveti occidendum. Denique S. Irenæus lib. V. perspicue docet, Antichristum Hierosolymæ regnaturum.

Meretrix autem, quæ describitur in cap. XVII. et dicitur civitas magna, quæ habet imperium super reges terre, et vocatur etiam Babylon tum in eo capite, tum initio capitis XVIII. ipsa est Roma, sed Roma ethnica, non Roma Christiana, ut disertis verbis scribit S. Hieronymus lib. II. contra Jovinianum : Ad te, inquit, loquor, quæ scriptam in fronte

(a) Solvuntur obiectivæ hæreticorum. — (b) Quo sensu Dominus Jesus interficiet Antichristum spiritu oris sui.

(a) De signis et prodigiis Antichristi. — (b) Miraculum quod ridetur a rege, habet exemplum plurimum in sacris litteris. — (c) Sedes Antichristi non erit Roma, sed Hierusalem.

blasphemiam Christi confessione delesti. Atque in eo capite describit S. Joannes excidium Romani imperii, propter persecutiones in Christianos, sic enim incipit visio c. xvii. *Veni ostendam tibi damnationem meretricis magna, quae sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ.* Et infra, vocat civitatem ebriam de sanguine Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jesu. Itaque nisi rex ostendat, bestiam cap. xi. et mulierem cap. xvii. eandem rem significare, numquam evincet, sedem Antichristi fore Romam, aut qui Romæ sedet esse Antichristum.

Quod autem rex adducit de tempore quadraginta duorum mensium, quod ex sententia nostra est spatium trium annorum cum dimidio, quo regnatus Antichristus est, ad rem non facit, nam hoc tempus habetur cap. xi. et xiii, ubi tempus bestiae, quæ Antichristus est, describitur: non autem habetur cap. xvii. vel xviii, ubi de muliere, et Babylone agitur, per quam Roma, sive Romanum imperium significatur.

Septimo pag. 63. 64. 65. et 66. disputat rex de spatio, quo regnabit Antichristus. Et quoniam nos ex Daniele cap. vii. et xii et ex Apocalypsi cap. xi. xii. et xiii. et ex communi Patrum sententia docuimus, (a) Antichristum regaturum tribus annis cum dimidio, ex quo manifeste sequitur, Romanum Pontificem sine ulla verisimilitudine a Novatoribus Antichristum vocari, cum regnaverit ex eorum sententia multis sæculis: rex conatur eludere Scripturæ sacræ sententias, quod in eis numerus certus pro incerto accipiendus sit. Sed id solet habere locum, cum unus aliquis numerus, isque perfectus describitur, ut cum Apocalyp. vii. describuntur ex omni tribu filiorum Israel duodecim millia signati; et cum Apoc. xx. dicitur, draco ligatus per annos mille.

At hoc loco cum tempus Antichristi accuratissime describitur per annos, per menses, et per dies; mirum est si cui certus numerus, pro incerto poni videatur. Dicitur enim regnatus per tempus, et per tempora, et dimidium temporis, id est, annum, biennium et dimidium anni, quæ faciunt tres annos cum dimidio. Item per menses quadraginta duos, qui eundem numerum reddunt. Denique per dies mille ducentos sexaginta, qui

sunt menses quadraginta duo, sive anni lunares tres cum dimidio.

Sed quod nos maxime movet, ut Scripturas ita intelligamus, est unanims consensus Patrum, qui ante scripserunt, quam Novatores de hac re nobis litem moverent. Sanctus Irenæus lib. v. « Regnabit, inquit, Antichristus annis tribus, et mensibus sex, et tunc veniet Dominus de cælis. » Sanctus Hippolytus martyr oratione de consummatione mundi: « Tres, inquit, annos cum dimidio regnabit Antichristus super terram. » Sanctus Cyrillus Catechesi 15: « Regnabit, inquit, tribus annis, et dimidio tantum, quod non ex libris apocryphis dicimus, sed ex Daniele Propheta ». Sanctus Hieronymus in comment. ad caput vii. Danielis: « Tempus, inquit, annum significat; tempora, juxta hebraici sermonis proprietatem, qui et ipsi dualem numerum habent, duos annos præfigurant; dimidium autem temporis, sex menses, quibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt ». Sanctus Augustinus lib. xx. de Civit. Dei cap. 23: « Antichristi, inquit, adversus Ecclesiam sævissimum regnum, licet exiguo spatio temporis sustinendum, donec Dei ultimo judicio regnum Sancti accipiant sempiternum, qui vel dormitans hæc legit, dubitare non sinitur: tempus quippe, et tempora, et dimidium temporis, annum unum esse, et duos, et dimidium: ac per hos tres annos, et semissem, etiam numero dierum posterius posito dilucescit: aliquando in Scripturis, et mensium numero declaratur ». Denique idem docent Theodoretus in cap. vii. Dan., et omnes fere expositores Apocalypsis, Primasius, Beda, Anselmus, Haymo, Arethas, Richardus et Rupertus.

At, inquit rex: (b) « Nam quod ad litteralem illam interpretationem, quam omnes Pontifici sequuntur, trium annorum et sex mensium, qua volunt illud tempus adamusim incidere in dies omnium novissimos, exceptis quadraginta quinque ante secundum Domini adventum, plane toti novo testamento repugnat »: repugnare autem probat ex cap. xxiv. Matth. ubi legitur: *De die illa, et hora nemo scit, neque Angeli, nisi solus Pater*: et ibidem, qui alibi sæpe Dominus hortatur ad vigilandum, quia dies illa inopinatus, et se-

culos homines opprimet. Et in hæc ipsa Apocalypsi bis repetitur, diem illam, ut furem in nocte venturam: quæ omnia falsa essent, si certo scient homines, quadraginta quinque diebus post mortem Antichristi, Judicem esse venturum.

(a) Respondeo, si quid hæc argumentatio valet, adversus sanctum Hieronymum potissimum valere; ille enim explicans illa verba Danielis cap. xii. *Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque*: « Beatus », inquit sanctus Hieronymus, « qui interfecto Antichristo, dies supra numerum præfinitum quadraginta quinque præstolatur; quibus est Dominus, atque Salvator in sua majestate venturus: quare autem post interfectionem Antichristi, quadraginta quinque diem silentium sit, divinæ scientiæ est: nisi forte dicamus: dilatatio regni Sanctorum, patientiæ comprobatio est. » Hæc sanctus Hieronymus, magnus Pontificius, a quo nos minores Pontificii hanc expositionem didicimus.

Neque ex ea sequitur aliquid contra Evangelium. Nos enim vere nescimus diem, atque horam judicii, ut etiam nesciunt Angeli de cælo; quoniam cum ignoremus, quando Antichristus venturus sit, necesse etiam est, ut ignoremus judicii diem, qui Antichristi iacturam consequetur. Illi autem, qui Antichristi temporibus in vivis invenientur; facile scire poterunt, non longe abesse diem judicii, et mundi consummationem, cum Dominus dixerit Matth. xxiv. *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur etc.*, et mox: *Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus*; et paulo post: *Cum videretis hæc omnia, scitote quia prope est in januis (1).* Et concordat Apostolus cum Evangelio II Thess. ii. cum ait de Antichristo; quem interficiet Dominus Jesus spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui. Sed neque illi certo scient diem, neque horam; quoniam etiam si dies quadraginta quinque, Daniele teste, expectandi erunt post mortem Antichristi; tamen Scriptura non dicit, diem judicii non esse longius prorogandum. Itaque scient homines illi diem judicii non esse expectandum ante diem quadagesimum quintum ab Antichristi cæde: sed an diutius differendus sit ignorabunt.

Quemadmodum autem in diebus Noe plurimi fuerunt increduli, quamvis Noe, et verbo, et exemplo, id est, fabricatione arce prædicaret diluvium futurum; et imparati, et oscitantes a diluvio oppressi sunt: sic erit in novissimis diebus, prædicabunt servi Dei, judicii diem non longe abesse, immo etiam instare, et imminere: tamen filii hujus sæculi, more solito de iis, quæ mundi sunt, cogitabunt, et quando ipsi minus putabunt, Filius Dei Judex adveniet.

CAPUT XI.

De Henoch, et Elia.

Octavo, pag. 67. et sequentibus ad 87. disputat rex de (b) duobus Prophetis, qui cap. xi Apocalypsis dicuntur pugnaturi cum Antichristo, atque ab eodem tandem occidendi, et post tres dies resurrecturi, et in cælum assumendi. Hos duos Prophetas nos cum sanctis Patribus dicimus esse Henoch, et Eliam, qui ad hunc ipsum finem translatis sunt, et adhuc vivunt in carne mortali; ut in novissimis diebus, cum maxima Dei gloria, et Ecclesiæ utilitate, mortis debitum solvant.

Patres qui ex divinis litteris hoc docent hi sunt: Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Origenes, et alii omnes interpretes sancti Mathæi ad cap. xvii. affirmant Eliam venturum tempore Antichristi. Idem de eodem Elia docent Lactantius lib. vii. cap. 17, Augustinus tract. 4. in Joan., Theodoretus in cap. ultim. Malachiæ, et Primasius in cap. xi Apocalypsis. De Henoch, et Elia simul idem testantur Hippolytus Martyr in oratione de Consummatione mundi, Augustinus lib. ix. de Genesi ad litteram cap. 6. et interpretes Apocalypsis ad cap. xi. Beda, Anselmus, Richardus, et Arethas, qui addit invariabiliter a tota Ecclesia credi, Henoch, et Eliam venturos, ut Antichristo se opponant.

Rex tamen cum fateatur (c) hæc esse Patrum sententiam, tamen Judaicam fabulam non semel appellat; et huic tantæ testimoni nubi conjecturas suas, vel potius suorum Doctorum antepont. Quam enim conjecturam suam vocat, nos in Abbato antea legi-

(1) Matth. XXIV, 29 et seq.

(a) Solutio. — (b) Henoch et Elias sunt duo Prophetæ, qui pugnabunt cum Antichristo. —

(c) Sententiam veterum Patrum, rex Anglicam Judaicam fabulam appellat.

(a) Antichristus tribus annis cum dimidio regnatus est. — (b) Objectio contra durationem trium annorum cum dimidio.

mus, qui Abbatas non eam primus excogitavit, sed a venerabili Beda desumpsit. Beda vero, etiam si spiritualiter ita exponit; tamen adjungit communem aliorum sententiam, quod duo illi Prophetae sint Henoch, et Elias; neque illam refellit, et non refellendo approbare videtur.

Omitto quæ rex multis verbis disputat de cap. xi. et xvii. Matth. de adventu Eliæ, ubi etiam dicit, (a) me mala fide agere cum Christo, impudenter exponere verba Christi, improbissime cavillari super verbis Christi, et similia: quæ ideo dicit, quia malis verba Evangelii exponere cum Patribus Origene, Hilario, Hieronymo, Chrysostomo, et aliis veteribus; quam cum-Novatoribus Bibliandro et Chitræo. Quantum enim rex irascatur, et conviciis me oneret, malo cum illis desipere, quam cum istis sapere. Sed lectorum erit iudicium, utri rectius exposuerint loca Evangelii, rex cum Chitræo, et Bibliandro; an ego cum Patribus: libri exstant sæpius recusati, non est cur tempus consumam in rebus iisdem sæpius repetendis.

Illud præterire non debeo, regem, qui initio dixerat, se Patres primorum quingentorum annorum venerari; neque se ausurum eos reprehendere, hoc loco, id est, pag. 73. palam eos errasse dicere: « Sed quoniam, inquit, in hunc de Patribus antiquis forte sermonem incidimus, sinite, quæso, hac occasione obiter vos moneam, mirum non esse, (b) si sæpius Patres hic errent, et minus recte multa Apocalypsis mysteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc obsignatus fuit, et licet mysterium iniquitatis jam tum ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat revelatus: in omnibus enim obscuris prophetiis certissima est regula, numquam eas satis intelligi posse usque dum compleantur. »

Hæc ille, qui veteres Patres non tantum erroneos facit, sed etiam stultos, quod librum obsignatum resignare tentaverint. Deinde, si jam hoc tempore prophetia impleta est, ac per hoc manifesta, et dilucida ejus interpretatio; unde tot adhuc de his rebus contentiones, et opiniones? cur ipse rex pag. 56. ingressurus disputationem de

Antichristo scripsit, in re tam obscura, et involuta, velle simpliciter sententiam suam dicere? et cur in extrema disputatione pag. 113. conjecturam vocat explicationem suam de Antichristo? si prophetia jam impleta est, et liber resignatus; quid opus est conjecturis? cur dicitur obscura, et involuta de Antichristo disputatio.

Verum, quod jam sit revelatus homo peccati, ac per hoc prophetia S. Joannis adimpleta, Novatores dicunt, sed non probant, nec probare possunt, cum contra demonstrationes evidentissimæ a Catholicis adferantur. Itaque ex eo quod in questione est, quasi certum, et exploratum esset, argumenta petunt ad Patres veteres arguendos erroris. Sed regi ignoscendum est, qui ea quæ de reprehensione Patrum scripsit, non ex se protulit in medium, sed ex lib. I. Roberti Abbati, subditi sui, mutatus est.

Aliud quoque est in disputatione regis de Henoch et Eliæ, valde admirandum. Scribit enim pag. 74. corpora Henoch et Eliæ, nunc esse in celo glorificata, et per multa annorum millia exempta fuisse a maledictione mortis. Et pag. 76. disertis verbis scribit, Henoch et Eliam per multa annorum millia celi fuisse incolas, mortalitatis legibus solutos, incorruptibilia, et glorificata corpora habere: atque inde efficit, non posse fieri, ut ab Antichristo interficiantur.

Atqui, hoc dogma, etiam si auctorem habeat Theodorum quemdam Eracleotem, et Apollinarium, teste S. Hieronymo in epistol. ad Minerium, et Alexandrum: tamen exploratus error est, et contrarius omnibus Patribus, (c) qui Henoch, et Eliam scribunt nondum esse mortuos, sed esse mortales, et morituros in persecutione novissima. Ne tamen nihil omnino adversus hanc hæresim dicamus, pauca de multis adducemus. Joan. xiv. Dominus ait: (d) *Vado parare vobis locum, et si abiero, et paravero vobis locum, iterum veniam, et assumam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis*, quod explicatur ab Apostolo ad Hebræos vi. cum ait: *Præcursor pro nobis introit Jesus* (1). Si non poterant Apostoli in celum intrare, nisi præcursor intraret Jesus, et pararet illis lo-

(1) Heb. VI. 20.

(a) Calumniam manifestæ. — (b) Hæc est reverentia erga sanctos, ac veteres Patres. — (c) Henoch et Eliam non sunt mortui, sed morituri tempore suo. — (d) Ante Christi ascensionem nullus homo in celum ascendit.

cum: quomodo Henoch, et Elias tot millibus annorum ante Christi ascensionem introierunt?

Idem Apostolus ad Heb. ix. *Hoc*, inquit, *significante Spiritu sancto, nondum propalata esse Sanctorum viam adhuc priore tabernaculo habente statum* (1). Itaque dum status testamenti veteris duravit; nondum propalata erat Sanctis via ad coelestem patriam, quare concludit idem Apostolus ad Hebr. xi. *Et hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt promissionem; Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non sine nobis consummarentur*. Poterat ne apertius dici, Patres veteris testamenti, quamvis fide probatissimi essent, inter quos Henoch ab Apostolo numeratus est, non accepisse promissionem, ut non sine nobis consummarentur, id est, ut non sine nobis consummatam corporis, et animæ gloriam acciperent?

Et quid est quod Propheta David tamquam singulare dicit in persona Christi in Psal. xv. *Notas mihi fecisti vias vitæ*; si ante tot annorum millia Henoch, et Eliæ notæ factæ sunt viæ vitæ? quid est quod ipse Christus dicit Joan. iii. *Nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de celo filius hominis, qui est in celo* (2): si ante ipsum Christum, qui caput est electorum, ascenderunt in celum cum corpore glorificato Henoch, et Elias, qui utique membra Christi sunt? nam illud nemo ascendit in celum, non est præsentis temporis, sed præteriti, ut ex græco textu manifestum est *ὁδὸς αὐτῶν*, est enim sensus, nullus homo hactenus ascendit in celum, ac per hoc nemo scit coelestia, nisi filius hominis Christus, qui ut Deus descendit de celo per incarnationem, et ut homo ascendit in celum per unionem hypostaticam, et idiomatum communicationem, unde etiam subject: *Filius hominis, qui est in celo*. Erat enim tunc filius hominis in celo, quia eadem persona erat Deus, et homo. Itaque non ait, nemo ascendet postea, sed nemo ascendit hucusque; proinde Henoch, et Elias non ascenderunt cum corpore glorificato in celum verum, atque æthereum, sed in celum tantum ærium, ut sublevati a terra ducerentur in locum remotum ab hominum habitatione.

Vere igitur canit Ecclesia toto orbe diffusa, in hymno illo notissimo, quem nec Lutherus despiciendum putavi: « Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus regna colorum »; quod certe Ecclesia orthodoxa non caneret, si crederet Henoch, et Eliam, tot annorum millibus ante Christi Ascensionem introire potuisse in regna colorum.

Adde etiam (a) generale decretum, ut omnes homines moriantur, a quo ne ipse quidem Filius Dei immunis esse voluit; neque sanctissimam Matrem suam immunem fecit. *Statutum est*, inquit Apostolus ad Hebr. ix. *hominibus semel mori, et post hoc iudicium*, id est, cum omnes omnino mortis debitum solverint, tunc aderit iudicium. Ergo ante iudicium necesse est, ut Henoch, et Elias, qui hactenus in vivis manent, ipsi etiam moriantur. Cui sententiæ similis est illa I Cor. xv. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur*; et Rom. v. *In omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Et Psal. LXXXVIII. *Quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem* (3)?

Ex quibus apertissimis sententiis declaranda est sententia illa aliqui ambigua I Thessal. iv. *Deinde nos qui vivimus, qui restitui sumus, simul rapiemur cum illis obviam Christo in aera* (4). Non enim significat hæc sententia, non morituros, qui vivi reperientur in novissimo die; sed in ipso raptu morituros, et mox resurrecturos ad vitam immortalem, ut S. Augustinus docet lib. xx. de Civit. Dei cap. 20. Ex iisdem scripturis iudicandum est, (b) utra sit verior lectio I Cor. xv. Omnes quidem resurgemus, sive, ut est in græco, omnes quidem dormiemus, sed non omnes immutabimur: an illa, non omnes dormiemus, sed omnes immutabimur: illa enim prior est verior, quia concordat cum apertis scripturis: et veriore, et communiore esse affirmat S. Hieronymus in epistol. ad Minerium, et Alexandrum.

At obijcit rex testimonia Irenæi, et Tertulliani. Irenæus enim lib. v. scribit Henoch, et Eliam manere in loco, ad quem translati sunt, usque ad consummationem conspicientes incorruptionem. Tertullianus autem lib. contra Judeos cap. 2. scribit,

(1) Heb. IX. 8. — (2) Psalm. XV. 11; Joan. III. 13. — (3) Heb. IX. 27; I Cor. XV. 22; Rom. V. 12; Psalm. LXXXVIII. 49. — (4) I Thes. IV. 14.

(a) Generali decreto omnes homines morti addicti sunt. — (b) De varia lectione loci Paulini I Cor. XV. et quæ sit lectio verior.

Henoch necdum mortem gustasse, ut æternitatis candidatum.

Sed hæc non significant illos numquam morituros esse, ut rex existimat: (a) manent enim, non in cælo, ut rex dicit; sed in paradiso terrestri, ut Ireneus dicit, usque ad consummationem conspicantes incorruptionem, id est, non videntes corruptionem, sed vivi, atque integri permanentes tot millibus annorum. Sed hæc incorruptio non est ea, quam habent in cælo Beati, qui mori non possunt; sed ea quam habebat Adam in Paradiso, qui poterat non mori donec peccaret, ut auctor est S. Augustinus lib. IX de Genesi ad litteram cap. 6. et lib. I. de pecc. meritis, et remiss. cap. 3. Itaque Henoch, et Elias conspicantur incorruptionem, non absolute, sed usque ad mundi consummationem, in qua debitum mortis solventes transituri sunt ad veram et perfectam incorruptionem. Recte vero dicitur Henoch non gustasse mortem ut candidatus æternitatis. Candidati enim nondum consules erant, sed consulatum expectabant, et petebant. Sic igitur Henoch non habet veram immortalitatem, sed eam expectat, et desiderat, et ex vita tam diuturna multorum millium annorum quam egit in terrestri paradiso, certam spem concipit vite sempiternæ futuræ in paradiso cælesti.

Ad id autem quod rex dicit, Bellarminum in controversiis multum sudare, ut statuatur, (b) paradisos ne in terra sit, an in aere; et concludit, paradisos terrestrem diluvio esse destructum: facilis est responsio. Bellarminus enim nusquam dixit, neque ex sententia sua, neque ex aliena, paradisos in aere pendere: quod operose confutare frustra rex conatur. Retulit solum in lib. de gratia primi hominis cap. 12. sententiam quorundam, qui affirmant Paradisos in terra quidem situm, sed in montibus altissimis, qui ad globum usque lunæ pertingant, quam sententiam idem Bellarminus refellit, nisi per hyperbolem excusetur. Paradisos autem terrestrem omnino esse destructum, quod rex affirmat; contrarium est communi sententiæ Patrum veterum, et recentiorum Doctorum. Certe S. Augustinus lib. de peccato orig. cap. 23. disertè sic pronuntiat:

«Esse Paradisum, unde ejectus est Adam, fides Christiana non dubitat». Multum autem sibi rex placet in ea conjectura, quam a Roberto Abbate desumpsit, quod nomine duorum Prophetarum ab Antichristo occisorum intelligi debeant, ut possint duo testamenta, id est, libri sacri testamenti veteris, et novi in qua disputatione multa dicit, quæ probare non poterit.

Primo scribit, (c) adversus Scripturam sacram dicitur quædam a Pontificiis jactari, quod sit nasus cereus, mortua littera, lesbia regula, sexcenta alia probri, et ignominie plena. Ego vero cum plerisque Scriptores Catholicos evolverim, apud nullam ejusmodi dicitur reperire potui, nisi in hoc sensu, quod apud adversarios, Scriptura sacra ita torquetur in varios intellectus, ut nasus cereus, aut lesbia regula esse videatur, quod etiam in hac disputatione de duobus Prophetis apertissime locum habet. Nos enim Catholici, qui Scripturas sacras sequimur, non eas ad nostras opiniones accommodamus, ubi legimus, duos Prophetas sacris indutos, adversus Antichristi doctrinam prædicatos, atque ab illo interficiendos; et a Deo post triduum resuscitandos: per Prophetas, veros Prophetas; per saccos, veros saccos; per prædicationem, veram prædicationem; per Antichristum, verum Antichristum; per occisionem, veram occisionem; per triduum, verum triduum; per resurrectionem, veram resurrectionem intelligimus. (d) Novatores, qui opinionibus suis scripturas deservire volunt: per Prophetas duos, intelligi volunt, aut ministros novi Evangelii, quamquam plusquam sexcenti sint; aut libros testamenti veteris, et novi, qui plurimi sunt; per Antichristum, qui unus erit, seriem hominum bene longam; per triduum, mille circiter annos intelligunt, et cætera per tropos, et metaphoras ita plane detorqueant ad errores suos, ut de regula Lesbia, et de naso cereo facerent.

Secundo dicit, (e) Pontificiis nolle corrigi locos etiam corruptissimos veteris editionis: et ponit exempla, ubi nos legimus evertere domum, pro, evertere Luc. xv. *Et sic eum volo manere*, pro, *si eum volo manere* (4).

(1) Joan. XXI, 21.

(a) Explicantur testimonia Irenei, et Tertulliani de qualitate vite Henoch, et Elie. — (b) Calumnia de situ Paradisi terrestri. — (c) Calumnia hereticorum. — (d) Hæretici scripturas sacras ad opiniones suas accommodare satagunt. — (e) Alia calumnia.

Joan. xxi. At prior locus correctus est in Bibliis Summi Pontificis auctoritate recognitis: posterior non est mutatus, quoniam habetur in omnibus latinis codicibus, etiam antiquissimis. Sic enim legunt S. Ambrosius in Psalm. xlv. et serm. 20. in Psalm. cxviii. S. Augustinus, Beda, et Rupertus in explanatione ejus loci. Eusebius Emissenus, sive quisquis est auctor in homil. de S. Joanne Evangelista, et alii. Neque verum est, verba illa, sic eum volo manere, mendacium continere, ut rex nimis audacter affirmat: non enim, sic eum volo manere, significat, non volo eum mori, sed non volo eum morte violenta ante tempus naturalis periodi, de hac vita migrare.

Tertio dicit, (a) depravatam esse a nobis Scripturam, quoniam libros apocryphos canonicis exæquavimus, contra quam Patres sentiunt, et vetera concilia decernunt. At nos contra verè dicere possumus, a sectariis, tamquam Antichristi præcursoribus, utrumque testamentum aliquot membris detruncatis, misere esse fœdatum. Quos enim libros, ut apocryphos rejecerunt, nos invenimus in concilio III Carthaginensi, ante mille ducentos annos celebrato, et apud veteres Patres omnes, uno, vel altero excepto inter Canonicos esse habitos.

Quarto dicit (b) a S. Bonaventura sacrilege corruptum esse psalterium, cum Dominam, pro Domino in toto psalterio posuerit. At S. Bonaventura psalterium Davidis, quod ad scripturam canonicam pertinet, omnino non tetigit; sed ad similitudinem psalterii Davidis, aliud psalterium ipse composuit, ex pio ad B. Virginem affectu.

Quinto dicit, (c) scripturam a Pontificiis fuisse suppressam, quoniam multis sæculis in magna cecitate, et ignorantia salutaris doctrine populus Christianus versatus est; cum laici Scripturam attingere prohibiti essent: maxima pars clericorum eam legere, aut nollent, aut non possent. At nusquam inveniet rex Scripturam divinam lectionem laicis, aut clericis fuisse prohibitam. Et valde mirandum est quod rex addit, ad silentium damnatos esse libros sacros, ut pro hæretico combureretur qui eos in manus sumere auderet, aut inspicere, quæ unquam historia hoc prodidit? quis auctor tradidit? ne dicam

quis vidit, aut audivit, pro hæretico comburi qui Scripturas attingeret, aut cerne- ret?

At, inquit, in ignota lingua libri sacri absconditi jacuerunt. Neque hoc est verum, non enim latina lingua ignota est Ecclesie latine. Sed etiam Biblia vulgaribus linguis edita non desunt, quamvis non passim concedantur iis, qui rudes, et imperiti cum sint, eas nisi perperam intelligere non queant; atque ad hoc ipsum instituti sunt concionatores, qui populari lingua explanent, quæ latine in Ecclesiis leguntur.

Sexto dicit, (d) Scripturam hanc fuisse ab Antichristo interfectam, cum anno 1362. prodiit censura generalis, quæ omnes alias translationes, præter suam comburi jussit, quod etiam nunc fieri solet. At si anno 1362. Scriptura interfecta est; ergo a Luthero ante a mortuis revocata est, quam ad Antichristo interficeretur. Lutherum enim, a quo adversarii jactant Scripturam sacram in lucem esse revocatam, ad annum 1562. non pervenisse nemo nescit. Atqui hoc vere inauditum miraculum est, excitare a mortuis hominem antequam moriatur. Sed omissis jocis, Ecclesiastica censura non jussit comburi translationes omnes, excepta sua, cum recipiat translationem 70. interpretum, et permittat translationes Syriacas, Chaldaicas, Latinas etiam recentiorum non paucas; sed comburi jussit translationes hæreticorum, Martini Lutheri, et similium, quas constat plurimis in locis esse corruptas.

His breviter calumniis refutatis, dicam quid mihi videatur de sententia illa, quæ per duos Prophetas duo testamenta significari docet. Si ea sententia vera sit, tria sequentur, quæ adversarii nullo modo concedent, cum omnium confessione, et ipsorum, et nostra falsissima sint.

Primum est, (e) in Ecclesia veteri primis quingentis, vel sexcentis annis nullos fuisse Scripturæ sanctæ libros, siquidem duo illi Prophetæ, per quos libri utriusque testamenti significantur, non apparuerunt nisi post exortum Antichristum, Apoc. xi. Antichristus exortus non est, nisi post annum Christi sexcentisimum ex sententia adversariorum; ex nostra vero, neque post annum millesimum sexcentisimum: igitur pri-

(a) Alia calumnia. — (b) Alia calumnia. — (c) Alia calumnia, eaque gravissima. — (d) Calumnia intolerabilis. — (e) Prima absurditas sententiæ de duobus Prophetis duo testamenta significantibus.

mis sexcentis annis duo illi Prophetae, id est, duorum testamentorum libri non apparuerunt. An hoc sit verum regi iudicandum relinquo, qui tot veterum Patrum Commentaria in sacros libros legit.

Alterum est, (a) regnante Antichristo, toto tempore regni ejus Scripturas divinas, atque earum prædicationem, publicam, et notissimam fuisse, nam duo Prophetae, mille ducentis sexaginta diebus prædicaverunt, id est, mensibus quadraginta duobus, sive tribus annis cum dimidio: quanto tempore Antichristus regnabit; ut in libro Apocalypsis cap. xi. diserte scribitur, quomodo-cumque enim illa tempora intelligantur, negari non potest, idem temporis spatium tribui in Scriptura duobus Prophetis, et Antichristo, excepto brevissimo intervallo, quo Antichristus supervivet post Prophetarum illorum interitum. Ergo si duo Prophetae duo testamenta significant, toto tempore regni Antichristi prædicatione Scripturarum vigeat, et valeat, omnino necesse est. Cur ergo paulo ante deploravit rex cæcitate, et ignorantiam doctrinæ salutaris tot sæculis invaluisse apud Christianos? Itaque nisi fingant adversarii contra Scripturam, duos Prophetas primis Antichristi diebus extinctos fuisse, nunquam efficient, per multa sæcula Antichristo regnante Scripturas sacras, vel sublatas, vel absconditas, vel ignoratas fuisse.

Tertium est, (b) Scripturas sanctas, postquam restitute fuerunt in lucem per divinam potentiam, assumptas esse in cœlum, neque apud homines in terris unquam amplius visas. Sic enim scribitur in Apocal. cap. xi., duos Prophetas post triduum excitatos, continuo in cœlum assumptos fuisse. Quare si Lutherus, aut Calvinus, Scripturas utriusque testamenti ab Antichristo sepultas, iterum quasi a mortuis revocarunt: necesse est, ut Scripturæ in cœlum jam sint receptæ, atque ab oculis hominum absconditæ, si quid similitudo duorum Prophetarum, et duorum testamentorum valet. Atqui videmus duo testamenta in manibus hominum adhuc esse, et bibliothecas publicas, et privatas occupasse. Nutat igitur undique conjectura regis; neque utile nobis est ob eam conjecturam a communi sententia Patrum nostrorum, Ecclesieque recedere. Omitto quæ dicuntur de

alia significatione duorum Prophetarum, quoniam eam in libris Controversiarum lib. iii. de Pontifice cap. 6. refutatam reliquimus.

CAPUT XII.

De quatuor visionibus S. Joannis in Apocalypsi, quibus Antichristus designatur ex sententia regis.

In extrema disputatione rex quatuor visiones sancti Joannis explanare aggreditur, in quibus Antichristi descriptionem contineri existimat. Eas visiones nos quoque breviter exequiemur. Prima igitur visio habetur in Apocal. cap. vi. Ubi S. Joannes cum vidisset equum unum album, alterum rufum, tertium nigrum, vidit quartum pallidum: hunc pallidum equum, Antichristum esse rex docet, quo auctore, non indicat. Ego interpretes hujus loci cum consulere instituissem, inveni tot sententias, quot fere sunt auctores. S. Augustinus scribit, per equum rufum, nigrum, et pallidum significari tria flagella, famem, bellum et pestem. S. Anselmus, et Richardus per eosdem tres equos intelligi volunt, persecutiones paganorum, hæreticorum, et falsorum fratrum. Alii malunt significari imperia trium Caesarum, Neronis, Titi et Domitiani. Itaque sine ulla regis injuria dicere possumus, hanc visionem ad Antichristum non pertinere; præsertim cum ex communi sententia omnium Expositorum de Antichristo agatur paulo post in eodem capite, in apertione sigilli sexti, ubi revelatur (c) ultima, et gravissima persecutio futura prope mundi finem. Ex quo intelligimus, falsum esse quod adversarii dicunt, Antichristum jam regnasse annis mille, et amplius, nisi forte ultima persecutio ultra mille annos duratura esset.

Alteram visio habetur in cap. 9. ubi ad clangorem quintæ tubæ, cadit stella de cœlo et aperit puteum abyssi, unde progreditur exercitus locustarum, ac deinde ad clangorem sextæ tubæ procedit exercitus equitum horribilis, et innumerabilis, omnia concilians, et devastans. Et in hac quidem visione satis convenimus, per stellam cadentem, et

locustas, intelligi præcursores Antichristi; per exercitum equitum, significari exercitum Antichristi. Sed nos (a) per stellam cadentem, Lutherum significari credimus, per locustas, hæreticos Lutheranos, et Protestantibus, ac ceteros hujus temporis Sectarios: Rex autem per stellam cadentem, intelligi vult aliquem eximie dignitatis in Ecclesia, qui cum lux mundi esse deberet, munus suum deserens, regnum sibi crexerit, et eo modo sedes Antichristi erigi coepit sit.

Et nos quidem facile demonstrare possumus quo modo Lutherus ceciderit, quo anno, qua occasione, quanto strepitu, et quem exercitum locustarum de abyssi puteo eduxerit. Rex autem non facile docebit, quæ fuerit illa persona Ecclesiastica eximie dignitatis, quæ deserto munere suo regnum sibi crexerit, et sedem Antichristo paraverit. Affirmat quidem pag. 99. (b) Bonifacium III. fuisse hominem illum, qui primus se nuncupavit universalem Episcopum, qui titulus Antichristi est.

At, cum bona regis venia, Bonifacius non se universalem Episcopum nominavit, sed a Phoca imperatore sic appellatus est, quo modo S. Gregorius a Patriarcha Alexandrino universalis Episcopus dictus est, ipso S. Gregorio teste in epist. ad Eulog. quæ est 30. lib. vii. Indictionis primæ. Quomodo etiam S. Leoni plus centum annis Gregorio antiquiori, Universalis Patriarchæ titulum Synodus Chalcedonensis obtulit, ut idem S. Gregorius in epist. paulo ante citata testatur. Quare si titulus iste ab aliis oblatum Antichristum facit, non Bonifacius III. sed S. Leo I. Antichristus dicendus erit, ut jam etiam in primis quingentis annis Antichristum regnasse dicendum sit.

At, Bonifacius a Phoca petiit, et obtinuit, Anastasio teste, ut solus Romanus Pontifex universalis diceretur. Respondeo, Bonifacium a Phoca petiisse, et impetrasse, ut Cyriacum Episcopum Constantinopolitanum coereret, qui titulum universalis Episcopi, qui soli Romano Pontifici jure debetur, sibi indebite usurpabat. Sed neque Bonifacius, neque successores hoc titulo usi sunt, servos se potius servorum Dei in epistolis nominantes. Adde quod Bonifacius III. nullum sibi regnum erexit, cum nulla in re a majorum suorum humilitate recesserit, neque manus

suam Ecclesiasticum deseruit, cum in brevissimo illo spatio octo mensium, quo sedit in Apostolico throno, Concilium Episcoporum Romæ coegerit, et multa institerit, quæ ad Cleri reformationem pertinere visa sunt. Itaque gratis omnino rex Bonifacium III. potius, quam quemvis alium ex antecessoribus, Antichristum, vel Antichristi præcursorem fecit.

Addit rex in eodem loco, doctrinam Antichristi declarari in eodem cap. ix. Apocal. ubi dicitur, residuos homines, qui non sunt occisi in his plagis, non egisse poenitentiam ab operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, et simulacra aurea, et argentea, et ærea, et lapidea, et lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque incedere: nec egisse poenitentiam ab homicidiis suis, neque a veneficiis, neque a fornicationibus, neque a furtis.

Ex his autem colligit rex (c) Pontificios sequi doctrinam Antichristi, quoniam Vasques Jesuita docet Dæmonia esse colenda; et reliqui Pontificii passim imagines aureas, argenteas, æreas, lapideas, et ligneas colunt; homicidia præterea faciunt, veneficiis utuntur, cum per agnos Dei cereos ignem restinguunt; et per industria benedicta, et divorserum generum reliquias, et orationes conservant homines a tormentorum bellicorum impetu, vi flammæ, violentia ferri, ictu fulminum, cæterisque id genus periculis: fornicantur, tum spiritualiter idololatrando, tum carnaliter propter prohibitum clericis, monachis, et sanctimonialibus conjugium, furti denique rei sunt, tum quod Deo subripiunt titulos honorum, ut eos in Antichristum suum conferant, tum per jubileæ, indulgentias, reliquias, et similes nundicationes pecunias cumulant.

Ad hæc omnia facillima, et expeditissima responsio est, (d) regem vehementer falli, cum verba illa Apocalypsis ad doctrinam Antichristi refert, et cum eam doctrinam Catholicis tamquam propriam accommodare nititur. Primum enim conveniunt interpretes hujus loci Anselmus, Richardus, et alii, verba supra citata, nihil aliud significare, nisi cum Antichristo perituros in æternum, non tantum Christianos, quos ille artibus suis deceperit; sed etiam paganos, qui non egerint poenitentiam ab idololatria, et cultu

(a) Quid per stellam de cœlo cadentem signi, cetur. — (b) Bonifacius III. Papa optimus, summus injuria Antichristi nomine infamatur. — (c) Calumnia varie, longe petita. — (d) Refutata calumniam generatim.

(a) Secunda absurditas. — (b) Tertia absurditas. (c) Antichristi persecutio prope mundi finem erit.

dæmoniorum. Dii enim gentium dæmonia sunt. Psal. cly. Et quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, et non Deo. I Corinth. x. Et præterea Judæos, qui non egerint penitentiam ab homicidiis, veneficiis, fornicationibus et furtis. Judæi enim præter exteros et fornicationibus, et maxime furtis publice per usuras augendo copias suas.

(a) Deinde quomodo potest fieri, ut doctrina Antichristi sit colere dæmones, et idola omnium generum, cum de illo scribat Daniel cap. xi. Antichristum adversus omnes Deos pugnatum, ut ipse solus habeatur Deus? Mirum autem est, tantum regem ea scribere non dubitasse de Jesuita Vasque, quæ sola libri ab ipso citati inspectione falsa esse intelliguntur, citat enim rex librum tertium Vasques, De cultu adorationis disp. i. cap. 5. At eo loco Vasques quæstionem illam tractat, An censendus sit idololatra qui dæmonem sibi apparentem sub imagine Crucifixi, adoraverit. Respondet vero, non habendum idololatram, sed illud, si existimaverit eum qui sibi apparuit vere esse Christum, et solum Christum adorare intenderit, et invincibiliter ignoraverit sub illa imagine dæmonem latere. Hocine est docere dæmonem cultum? quid si regius servus indutus regias vestes prodeat, et ut rex ab ignorantibus adoretur; num imperiti adoratores majestatis rei habebuntur, an potius, ut illi ridebuntur? Atque hoc est argumentum quo rex probare voluit, Pontificios dæmonum esse cultores. De cultu imaginum nihil addendum est ad ea, quæ supra disserimus, satis enim constat, imagines Sanctorum, neque esse idola, neque adorari ut Deos.

(b) Homicidia, veneficia, fornicationes, et furtiva non negamus apud Catholicos inveniri, sed neque rex negabit in suo regno apud Protestantem suos frequentia esse. Quod si probari posset, in Ecclesia Catholica doceri hæc esse licita, et justa; et non potius, ut injusta, et illicita prohiberi, et puniri: tum aliquid adversarii dicerent: sed ex flagitiis, et sceleribus toti humano generi communibus, colligere doctrinam Antichristi apud solos Pontificios esse, ineptum et ridiculum est.

At soli Pontificii per agnos Dei cereos, ignem restinguunt: id autem veneficio si-

(a) Refutatur calumnia de cultu dæmonum. — (b) Refutatur calumnia de homicidiis, aliisque sceleribus. — (c) Refutatur calumnia de Agnis Dei cereis. — (d) Refutatur calumnia de multitudinis Monachorum, et Sanctimonialium. — (e) Refutatur calumnia de nudationibus indulgentiarum.

mile est. Respondeo: Miracula divina apud solos Pontificios conspiciuntur: (c) sed de invocatio divini nominis, et benedictio sacerdotalis, quæ cerei agni consecrantur, veneficiis tribui non possunt, nisi Deus habeatur pro diabolo. Illa enim veneficia sunt, quæ ex invocatione diaboli, et pacto quodam cum ipso diabolo inito vim suam habent. Qui autem miracula, quæ per indusia, cæterasque reliquias fiunt, damnat, damnare etiam debet miracula, quæ teste Luca in Act. Apost. cap. xix. fiebant per sudaria, et semicincta S. Pauli; et quæ teste S. Augustino lib. xxii. de Civ. Dei cap. 8. fiebant per reliquias S. Stephani; et alia id genus plurima, quibus pleni sunt libri sanctorum Patrum. Nec tamen probamus, sed damnamus, et rejicimus superstitiones orationes, quas interdum nonnulli adhibent adversus arma, vel fulmina, cum characteribus incognitis, et invocatione dæmonum.

(d) De multitudinis Monachorum, et Sanctimonialium, id solum dicam, non posse reprehendi ejusmodi instituta, nisi reprehendantur Patres omnes primorum quingentorum annorum. Certe si quis legat vel epistolam S. Hieronymi de custodia Virginitatis, et de obitu Paulæ ad Eustochium; vel librum S. Augustini de moribus Ecclesie, vel S. Joannis Chrysostomi libros adversus vituperatores vitæ monasticæ; videbit tot millia Monachorum, et Sanctimonialium fuisse in illa prima Ecclesia, ut merito dicere possit, sectas Lutheranorum, et Calvinistarum, unde hæc instituta penitus exultant, nihil habere commune cum Ecclesia primitiva

(e) Denique quæ rex dicit de cumulandis opibus per artificium jubilæorum, et indulgentiarum, satis ostendunt, cum plus fidei habuisse calumniis Lutheri, et similium novatorum, quam simplici veritati. Hoc certe tempore si eleemosynæ faciendæ præscribantur iis, quibus indulgentiæ conceduntur; in arbitrio singulorum relinquuntur, ut quibus egenis libeat eleemosynas faciant.

Sequitur visio tertia quæ habetur in Apoc. cap. xii. Ubi describitur bestia quædam horribilis, quæ de mari ascendet, habens capita septem, et cornua decem. Ex quibus capitibus unum plaga lethali ferietur, sed paulo post resurget cum admiratione uni-

versæ terræ: huic bestie dedit draco virtutem suam. Ibidem describitur alia bestia, quæ ex terra ascendet, habens cornua duo similia agni, et hæc posterior bestia miracula faciet, ut ignem de celo descendere, ad hunc finem, ut omnes priorem bestiam adorent. Addit Joannes, neminem illis temporibus habiturum potestatem vendendi, aut emendi, nisi in manu, aut in fronte characterem bestie gerat: denique numerum bestie dicit Joannes futurum numerum 666.

De hac visione rex multa dicit, atque omnia detorquere conatur ad nos Catholicos, ut Antichristi adoratores, et sectatores. Sed (a) ex hoc ipso c. xiii. Apocalypsis, nos multo facilius, et clarius demonstramus, Antichristum nondum venisse. Quando enim Antichristus venerit, notissima erunt omnia, quæ sit prior bestia, quæ posterior, quod caput occisum, et resurgens, quis character ejus, quod nomen ejus; et cætera quæ nunc ita sunt obscura, ut conjecturis, et divinatione sit opus.

Communis explicatio Catholicorum veterum est, per draconem intelligi diabolum; per priorem bestiam, universitatem impiorum; per caput hujus bestie occisum, et reviviscens, Antichristum, qui erit postremum, et maximum caput impiorum, quique finget se occisum, ut fingat resurrectionem ad imitationem Christi; per posteriorem bestiam, prædicatores, et Apostolos Antichristi, qui miracula facient, ut ad Antichristum homines alliciant: de characterem, et numero nominis, rem fore additam, et incognitam, donec Antichristus appareat.

Videamus nunc, quid rex ex hac visione colligat adversus Catholicos. Primum igitur, per caput bestie occisum, et reviviscens, intelligendum esse dicit Antichristum, qui una imperandi rationem a Gothis, et Vandalis plagam lethalem acceperat; sed hoc curata plaga aperuit os suum ad blasphemias, et ab universa terra adorari debuit. Et addit rex: «Cultus autem, atque adoratio hoc eodem nomine, ac titulo, soleat ne adhiberi singulis Pontificibus, cum inaugurantur, nemo Cardinali nostro melius novit.» Hæc ille.

(b) At Gothi, et Vandali, nullam plagam Romano Pontifici inflixerunt, sed imperatori Romano cui Gothi Italiam, et Hispaniam,

Vandali Africanam abstulerunt: plaga autem curata dici poterit, cum Justinianus Italiam, et Africanam recuperavit. Itaque si is, cui plaga inflicta est, et paulo post curata, Antichristus est; non Romanus Pontifex, sed Romanus imperator Antichristus erit. Quod si non placet imperatorem Antichristum vocari, quemadmodum revera Antichristus non est, acquiescat rex expositioni S. Gregorii lib. ii. epistola 3. Primasii, Bedæ, Haymonis, Anselmi, Richardi, et Rupertii in c. xiii. Apocal. qui omnes unanimi consensu docent, Antichristum simulaturum plagam incurabilem se accepisse, atque occisum esse, ac paulo post a mortuis propria virtute surrexisse, ut tanto facilius pro Deo haberet, et adorari possit. Cum autem nullus unquam Pontificum Romanorum mortem, et resurrectionem simulaverit, neque pro Deo haberet, et adorari voluerit; vel ex hoc intelligi potest, quantum absint a veritate, qui Pontificem Antichristum esse jactant.

At, inquit rex, adorari Pontifices cum inaugurantur, Cardinalis non negabit. (c) Verum est Pontifices maximos adorari, sed ut Vicarios Dei, non ut deos. Et Scriptura divina passim utilis voce adorationis pro veneratione, quæ adhibetur hominibus. Vix enim ulla est adoratio externa, quæ soli vero Deo exhibeatur, præter honorem sacrificii, et quæ ad sacrificium pertinent, templa, aræ, sacerdotes. Hinc enim S. Augustinus, lib. xx. contra faustum cap. 21. Respondens Fausto, qui scripserat nos Martyres in Idola vertisse; probat in Ecclesia Christi non adorari sanctos Martyres, ut Deos, quia sacerdotes ad altare constitutos nunquam dicit, offero tibi Petre, vel Paule, vel Cypriane. Quare si rex ostendat sacrificium Pontifici Romano fuisse aliquando oblatum, aut aras erectas, aut templa dedicata, aut Sacerdotibus institutos, quemadmodum factum esse scimus imperatoribus quibusdam, qui Dii haberi volebant; et quemadmodum Antichristus sibi fieri jubebit; tum demum concedemus Pontificem haberi, et adorari, ut Deum: at dum eo cultu adorationis honoratur, qui non convenit soli Deo, sed etiam creatoris, frustra de nomine adorationis calumnia struitur.

Deinde addit rex miraculum bestie minoris, quæ faciet ignem de celo descendere;

(a) Obscuritas hujus prophetie, Antichristum nondum venisse convincit. — (b) Refutatur expositio adversariorum. — (c) Refutatur calumnia de adoratione Pontificis.

ipsum esse fulmen excommunicationis, quo Pontifex Romanus homines terret: et ipsos etiam reges percellit. (a) At hoc miraculum non tribuitur in Apocalypsi bestię majori, quę Antichristum significat; sed minori, quę Antichristo deservit: non igitur Pontifex, qui fulmine homines terret, Antichristus erit: et rex quęrere jam debet quis sit Antichristus, in ejus gratiam Papa fulmen de cęlo descendere facit. Deinde S. Joannes meminit hujus miraculi, ut rei novę, et insolitę: at excommunicatio res est communis, et nota, quę etiam Protestantę utuntur; et quam Ecclesia familiarem habuit multo ante, quam Antichristus, etiam iste fictitiuS, et a novatoribus excogitatus, exortus diceretur. Ergo cum communi expositione scripturę veterum supra citatorum credendum est, verum ignem de cęlo descendurum ad imperium ministrorum Antichristi, et non per tropos verba Scripturę detorquenda sunt ad excommunicationes. Ex quo intelligimus merum esse figmentum, quod Papa sit Antichristus, cum nullus Pontifex Romanorum, neque per se, neque per suos ignem de cęlo descendere fecerit.

(b) Porro characterem Antichristi esse dicit rex professionem obedientię Romano Pontifici. Sed hoc multis modis repugnat scripturę verbis Scripturę enim Apocal. xiii. significat, characterem bestię accipiendum in dextera manu, aut in fronte: professio obedientię neque in dextera, neque in fronte accipitur. Deinde character bestię necessarius erit in toto Antichristi regno omnibus hominibus, pusillis, et magnis, pauperibus, et divitibus, servis, et liberis. At quot millia sunt in ditone Romani Pontificis, qui professionem obedientię non possunt ostendere? Professio enim fieri solet ab iis, qui promoventur ad gradus dignitatum, aut doctoratum, aut certa officia: ab aliis plurimis, atque adeo a maxima parte hominum non exigitur, quamvis enim teneantur omnes Romano Pontifici obedire: tamen non tenentur omnes conceptis verbis, et certo ritu professionem istam facere, multo minus in fronte, vel in manu gestare. Pręterea, eadem scriptura dicit, in toto regno Antichristi, neminem permittendum emere,

(a) Refutatur calumnia de fulmine excommunicationis. — (b) Character Antichristi non potest esse professio obedientię debita Pontifici. — (c) Character Christi signum Crucis: character Antichristi, abolitio crucis. — (d) Refelluntur conjecturę de numero nominis Antichristi. — (e) Numerus 666. non est numerus temporis, sed nominis Antichristi. — (f) Frustra adversarii supputando se torquent.

aut vendere, nisi characterem habeat, aut nomen bestię, aut numerum nominis ejus. At quot sunt in ipsa urbe Roma Judęi, qui publice vendunt, et emunt, nec habent ejusmodi characterem, neque summo Pontifici adherent?

Itaque licet multi multa de isto characterē divinare conentur, non tamen certo scietur quid sit, nisi cum Antichristus venerit; nisi forte placeat cum antiquissimo scriptore Hippolyto martyre dicere, (c) Christi characterem esse signum Crucis abolitionem; quali characterē dignoscuntur hoc tempore, Calviniani, ut pręcursores Antichristi.

Denique de numero 666, dicit rex, eo numero designari nomen gręcum ΑΑΤΤΟ; nam litterę hujus nominis faciunt hunc numerum. (d) Papam autem esse latinum, et apud latinios potissimum dominari notissimum est. Sed nomen, latinum, non scribitur per α, et sine α, non reddit numerum 666. Pręterea nomen Antichristi proprium designatur ab Evangelista, non nomen commune plurimus, ut est, latinus: proprio autem nomine nullus Pontifex dicitur est latinus. Denique inveniantur nomina plurima, quę numerum illum 666. efficiunt: notavit Arethas in comment, hujus loci septem nomina, quę hunc numerum reddunt: alii alia plurima, de quare multa scripsimus in lib. iii. de Pontif. cap. 10.

Addit rex per numerum 666. posse intelligi tempus, quo Antichristus apparere debuit. Siquidem Bonifacius III. Papa, qui primus Antichristi titulum usurpavit, sedit anno Domini 606. At (e) numerus ille numerus nominis est, ut S. Joannes expresse dicit; non igitur detorqueri debet ad numerum temporis: deinde numerus annorum a Christo ad Bonifacium non continet 666. sed 606.

At, inquit rex, potest inchoari tempus hujus numeri ab anno quo Pompeus Magnus templum Hierosolymitanum diripuit. Omitto id gratis dici: illud ad refutandum hanc supputationem sufficit, quod ab illa direptione templi, usque ad annum Domini 606. quo Bonifacius sedit, sunt anni 670. Itaque necesse est, vel S. Joannem fuisse deceptum, quod fieri non potest, vel (f) errare eos, qui

volunt numero 666. designari tempus adventus Antichristi. Quod autem rex dicit, sexaginta annis post obitum Bonifacii III. fuisse confirmatum regnum Antichristi, atque hoc indicari per numerum 666. aliquid esset, si posset ostendi aliquid peculiare accidisse anno 666. ut aliquam mutationem regiminis, vel creationem novi Pontificis, vel acquisitionem novi tituli, aut aliquid ejusmodi. Sed cum annus Domini 666. incidit in Pontificatum Vitaliani, qui jam aliquot annis sederat, et pacifice, ac sine ulla innovatione sederat: nulla ratio reddi potest, cur tempus illud tam insolita revelatione notari debuerit, ut omitam, quod supra dixi, hunc numerum nominis bestię, non temporis ab ipso S. Joanne nominari.

Restat visio quarta ex cap. xvii. Apocal. quę quanto prolixius tractatur a rege, tanto brevius expeditur a nobis. Describitur enim in eo capite magna quadam meretrix insidens bestię, quę rex Antichristum esse vult; et eo posito fundamento multa disputat de Antichristo, addens etiam de infelici hujus meretricis exitu ex cap. 18. 19. et 20. quę omnia prętereunda existimo; quoniam per eam meretricem Antichristum intelligi non potest: et fundamento everso totum ædificium corruiat necesse est.

Non posse autem per (a) eam meretricem intelligi Antichristum, probamus primo ex sententia veterum Patrum: Patres enim permulti per eam meretricem, intelligunt universitatem impiorum. Ita S. Augustinus in Psal. xxvi. Arethas, Haymo, Richardus, Anselmus, Beda, et Rupertus in cap. xvii. Apocal. Alii intelligunt Romam imperantem, sive Romanum imperium, quale erat tempore Apostolorum, cum dominaretur omnibus gentibus, et omnium gentium serviret erroribus. Sic exponit Tertull. in lib. cont. Judęos, et lib. iii. cont. Marcionem, et S. Hieronymus in epist. ad Marcellam, et in altera ad Algasiam qu. 14. Et confirmari potest horum auctororum sententia ex eo quod S. Petrus in epist. priore cap. ultimo Romam, qualis tunc erat, sub nomine Babylonis significat. Et S. Joannes hac ipsam meretricem magnam, Babylonem appellat; ac ut explicet de qua Babylone loquitur, dicit esse civitatem, quę habet imperium super reges terrę, et sedet super montes septem.

(a) Apo. xvii, 7.

(a) Mulier, quę insidet bestię, non est Antichristus. — (b) Inepte adversarii equitem cum equo confundunt. — (c) Atrocissima calumnia apertissime refutatur.

Adde quod ex sententia regis pag. 88. et alibi, per bestiam, cui mulier insidet, Antichristus intelligitur. Sic enim loquitur S. Joannes cap. xvii. *Et dixit mihi Angelus, quare miraris? ego dicam tibi sacramentum mulieris et bestię, quę portat eam, quę habet capita septem, et cornua decem. Bestia, quam vidisti, fuit, et non est, et ascensura est de abySSo, et in interitum ibit* (1). Sic autem rex loquitur: « Octava, quę est bestia, quę erat, et non est, et itura est in perditionem, ipse est Antichristus. » Jam si (b) bestia, quę mulierem portat, Antichristus est, quomodo ipsa mulier est Antichristus? quis ferat equitem cum equo confundi, ut eques supra se ipse sedere dicatur; ignoscat igitur rex nobis tardioribus, si malum cum expositioribus, aliud per bestiam, aliud per mulierem insidentem bestię intelligere, quam cum novatoribus bestiam cum meretrice confundere. Atque hæc de Antichristo hoc loco sufficiant.

CAPUT XIII.

Diluuntur varię calumnię.

Expedita disputatione de Antichristo, rex multa addit adversus Catholicos, quę breviter refellenda sunt pag. 109: « Et certe, inquit rex, credo, non est illa medicocris animarum negotiatio, cum homines, usque eo spe et promissione æternę salutis fascinantur, ut facile persuadeatur fraterculo, regem dominum suum confodere; imberbi adolescentulo in vitam proximi successoris perditę invadere; multis in serenissima reginę nuper defunctę necem sepius conjurare; denique me imperium obtinente nitrati pulveris impetu regnum, regnię ordines funditus evertere, atque ita tam animę, quam animę jacturam facere. »

(c) Hęc gravis omnino reprehensio est, et quanto est gravior, tanto gravioribus testimoniis confirmari debuisset. Nam si ex particularibus hominum factis de doctrina judicandum esset, non solum doctrina recentiorum Catholicorum, sed etiam veterum omnium Doctorum, sive in Republica anti- quę Judęorum, sive in Ecclesia Christiano-